

3. Константинова К. Вікторія Лук'янець: "Голос треба нагострити самурайським мечем!" / К. Константинова // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – № 6.
4. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва / М. В. Микиша. – К. : Муз. Україна, 1985. – 80 с.
5. Поліщук Т. Вікторія Лук'янець: "Моє ім'я зобов'язує перемагати" / Т. Поліщук // День. – 2001. – № 47.
6. Поліщук Т. Вікторія Лук'янець: "Ти можеш бути зіркою лише тоді, коли ти вільна" / Т. Поліщук // День. – 2011. – № 205.
7. Савицька О. Вікторія Лук'янець: "Треба ставити собі високу планку. Завжди, навіть якщо спочатку не виходить!" / О. Савицька // День. – 2011. – № 24-25
8. Чечель Л. Щаслива зірка Людмили Монастирської / Л. Чечель // Сільські вісті. – 2012. – № 49 (18789).

References

1. Antonyuk V. H. (2007). Vocal pedagogy (solo singing). Kyiv : Vipol [in Ukrainian].
2. Yehorycheva M. I. (1947). On the psychological foundations of vocal pedagogic process: PhD dissertation on art criticism. Kyiv [in Ukrainian].
3. Konstantinova K. (2013). Victoria Lukyanets: "Voice should be sharpened by a samurai sword!". Dzerkalo tyzhnya. Ukraina [in Ukrainian].
4. Mykysha M. V. (1985). Practical foundations of vocal art. Kyiv : Muz. Ukraina [in Ukrainian].
5. Polischuk T. (2001). Victoria Lukyanets: "My name makes me win". Den' [in Ukrainian].
6. Polischuk T. (2011). Victoria Lukyanets: "You can be a star only when you are free". Den' [in Ukrainian].
7. Savytska O. (2011). Victoria Lukyanets: "You should put a high level for yourself. Always, even you fail in the beginning!". Den' [in Ukrainian].
8. Chechel' L. (2012). Lyudmyla Monastyrskya's happy star. Silski visti [in Ukrainian].

УДК 7. 071 . 2 (477) Петренко-Матвійчук : 908

Бойко Ірина Миколаївна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
e-mail: irina_grande@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ СПІВАКА В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ (на прикладі творчої долі Н. Петренко-Матвійчук)

У статті досліджуються особливості професійної адаптації української академічної співачки в умовах сучасної Італії. Розглядаються кар'єрне зростання та творчі досягнення Н. Петренко-Матвійчук в Україні та Італії. Порівнюються професійна підготовка та працевлаштування оперних співаків в двох країнах. На основі біографічних матеріалів, що подаються в хронологічному порядку, відслідковується професійний розвиток Н. Петренко-Матвійчук від камерної до оперної співачки та викладача сольного співу.

Ключові слова: професійна адаптація співака, Н. Петренко-Матвійчук, Україна, Італія, вокальне мистецтво, опера.

Бойко Ирина Николаевна, аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Професійна адаптація певця в умовах еміграції (на прикладі творчої долі Н. Петренко-Матвійчук)

В статті досліджуються особливості професійної адаптації української академічної певиці в умовах сучасної Італії. Розглядаються кар'єрний ріст і творчі досягнення Н. Петренко-Матвійчук в Україні і Італії. Порівнюються професійна підготовка і трудоустроєння оперних певців в двох країнах. На основі біографічних матеріалів, які подаються в хронологічному порядку, прослідковується професійне розвиток Н. Петренко-Матвійчук від камерної до оперної певиці і викладача сольного півня.

Ключові слова: професійна адаптація певця, Н. Петренко-Матвійчук, Україна, Італія, вокальне мистецтво, опера.

Boiko Irina, postgraduate, the National academy of managerial staff of culture and arts

The professional adaptation of an emigrant singer (example N. Petrenko-Matviychuk)

In the article the peculiarities of the Ukrainian classical singer's professional adaptation in modern Italy are analyzed. The article also studies carrier growth and creative achievements of N. Petrenko-Matviychuk both in Ukraine and Italy. The professional training and employment of opera singers in the named countries are compared. Basing on the biographical materials, arranged in chronological order, the professional growth of N. Petrenko-Matviychuk from a chamber singer to an opera singer and a teacher of solo singing is traced.

Keywords: professional adaptation of singer, N. Petrenko-Matviychuk, Ukraine, Italy, vocal art, opera.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена розширенням на сучасному етапі культурних зв'язків на міжнародному рівні в сфері академічного вокально-виконавського мистецтва. На початку ХХІ ст. стає звичайною практикою відтік вітчизняних співаків за кордон з метою навчання та працевлаштування. Серед країн, які частіше обирають співаки для своєї професійної діяльності, особливе місце належить Італії. Це пояснюється тим, що більшу частину репертуару оперних театрів світу складають твори італійських композиторів, саме в Італії сформувались вокальні традиції, що суттєво впливали на становлення і розвиток професійного вокального мистецтва в країнах Європи, в тому числі в Україні. У навчальних закладах України з кінця ХІХ ст. викладали сольний спів італійці – Ф. Бугамеллі, Е. Гандольфі, К. Маурелі, Ф. Мартіні та ін. В Італії навчалися співу видатні українські співаки та педагоги співу – М. Кабраченський, С. Гулак-Артемівський, В. Висоцький, О. Петляш-Барілотті, С. Крушельницька, Ю. Рейдер, О. Мишуга, М. Донець-Тессейр, К. Брун, М. Голинський, Ю. Кипоренко-Доманський [2]. Стажувалися в Академії при театрі "Ла Скала" Н. Куделя, Р. Майборода, А. Кочерга, М. Кондратюк, М. Стеф'юк, Є. Мірошніченко, Л. Забіляста, М. Огреніч, О. Загребельний, А. Солов'яненко.

І в наш час італійська вокальна школа вважається найбільш авторитетною. Тому українські співаки виїжджають до Італії з метою навчання, вдосконалення своєї виконавської майстерності, отримання нових можливостей для

професійної самореалізації та визнання. Їх творчі біографії складаються по-різному – хтось отримує контракти на окремі вистави, залишаючись жити в Україні, а дехто пов'язує своє життя та майбутнє з Італією. Зараз в цій країні вже кілька років успішно працюють українські співачки О. Дика, С. Соловій, Н. Петренко-Матвійчук. Опинившись в соціокультурних умовах сучасної Італії, вони змогли професійно реалізуватись. Процес їх входження до іншого музичного середовища в умовах конкуренції, особливості та шляхи творчого зростання представляють інтерес для наукового дослідження.

Авторка статті мала можливість безпосередньо спілкуватись з Надією Петренко-Матвійчук та отримувати відомості про події її професійного життя, необхідні матеріали й інформацію для здійснення дослідження з даної теми.

Мета статті – на прикладі творчої біографії Н. Петренко-Матвійчук виявити особливості професійної реалізації українського співака в соціокультурних умовах сучасної Італії. В дослідженні вивчаються аспекти професійної зростання співачки в Україні та Італії, напрями її творчої діяльності.

Заслужена артистка України Н. Петренко-Матвійчук досягла значних успіхів на Батьківщині, де відбувалося її професійне становлення. Майбутня співачка народилась у м. Львові. Її дитячі музичні враження складались переважно з програм радіо та телебачення. Приблизно в чотирирічному віці Надія почала співати. Першим твором стала пісня "Туман ярм", яку часто транслювали по радіо у виконанні хору ім. Г. Верьовки. Поступово спів став її головним захопленням. У шкільні роки Надія співала у відомих колективах – хорі "Верховинка" та ансамблі "Львів'янка", потім вступила до Львівської консерваторії в клас народної артистки України М.Я. Байко. Н. Петренко-Матвійчук осягала репертуар лірико-колоратурного сопрано, значний обсяг якого складають твори українських композиторів (Ф. Колеси, С. Людкевича та ін.) та українські народні пісні західного регіону (карпатські, лемківські, гуцульські, бойківські) [1].

Навчання йшло нібито успішно, але співачка не почувала себе природно у сопрановому репертуарі, що заважало просуватися уперед; з'явилися сумніви щодо вірності визначення типу її голосу. На п'ятому курсі консерваторії Н. Петренко-Матвійчук з допомогою співачки Л. Кондрашевської підготувала арію Розіни з опери "Севільський цирульник" Дж. Россіні. Написана для мецо-сопрано, арія вдало підійшла для її голосу [1]. У 1981 році Н. Петренко-Матвійчук стає дипломанткою конкурсу ім. М. Лисенка, що відбувався у Харкові.

Після закінчення консерваторії Надія отримала направлення на викладацьку роботу в Дрогобицьке музичне училище, але мріяла співати. За сприянням викладача камерного співу Л. П. Дорониної пройшла прослуховування і була прийнята солісткою до філармонії у м. Ялта, де працювала з 1983 по 1994 рік. За роки роботи у філармонії репертуар співачки значно поповнився вокальними творами різних жанрів – народними піснями, романсами, аріями з опер, оперет, творами композиторів-класиків. У 1989 році Н. Петренко-Матвійчук взяла участь у конкурсі камерних співаків, який відбувався у Києві та отримала третю премію; у 1990 р. отримала почесне звання "Заслужена артистка України".

Як солістка Ялтинської філармонії, Н. Петренко-Матвійчук багато гастролювала. Співала у містах Радянського Союзу, Тайвані, Канаді, Америці. Ви-

значною подією у творчому житті співачки стала її поїздка до США, де відбулось її знайомство з відомою американською оперною співачкою українського походження Медлін Чемберз (укр. Чемерис), яка на той час викладала оперний спів в університеті в Принстоні. Надія скористувалась можливістю залишитись у Америці на півроку, щоб вдосконалювати свій спів, навчаючись у М. Чемберз [1].

Після повернення з Америки співачка продовжує працювати солісткою філармонії. Під час гастрольних виступів в Москві, що відбувались разом з оркестром народних інструментів під керівництвом М. Калініна, вона отримала запрошення до Києва від керівництва Національної радіокомпанії України. Їй запропонували творчу співпрацю – зробити записи на українському радіо. Н. Петренко-Матвійчук записала різножанрові твори – цикл з чотирьох романсів М. Скорика на вірші Т. Шевченка та арії з американських мюзиклів у супроводі естрадно-симфонічного оркестру під керівництвом Р. Бабича. У 1994 року вона стала солісткою українського радіо і переїхала жити до Києва. У творчому доробку співачки – фондові записи на радіо та телебаченні (зокрема, "Венеціанська регата" Дж. Россіні). Паралельно з роботою на радіо вона працювала солісткою Національного будинку органної та камерної музики [1].

Незважаючи на творчі успіхи, співачка відчувала певні вокальні технічні незручності, що виражалися в нестабільності звучання голосу, і звернулась до відомого фоніатора Л. Триноса. Його вердикт, що в неї мецо-сопранові голосові зв'язки та гортань, тільки підтвердив сумніви стосовно сопранової природи її голосу. Н. Петренко-Матвійчук стала пробувати вчити арії, написані для мецо-сопрано. Другою після каватини Розіни стає арія з опери Г. Доніцетті "Фаворитка" ("O mio Fernando...") [1].

У 1995 р. чоловік Надії, скрипаль Олександр Матвійчук, виїхав до Італії в м.Кремона до єдиного навчального закладу, де готують майстрів з виготовлення скрипкових інструментів – інституту ім. А. Страдіварі, та вчився там впродовж п'яти років. Перед родиною стає питання: залишитись в Україні або поїхати жити до Італії. Незважаючи на те, що на батьківщині Н. Петренко-Матвійчук – успішна співачка, у 2000 році, у віці 42 років, з остаточно невизначеним типом голосу вона з сином їде до чоловіка в Італію.

Опинившись в Італії, співачка зіткнулася з побутовими проблемами, труднощами працевлаштування по спеціальності, обмеженістю у спілкуванні, що було пов'язано з мовним бар'єром та відсутністю друзів. З іншого боку, дозвіл на проживання в Італії розкривав нові перспективи професійної реалізації, тому що надавав можливість вільного пересування по країнам Європи, навчання, занурення в італійську музичну культуру з її величезним обсягом вокальної музики та віковими традиціями співу.

Спочатку Н. Петренко-Матвійчук покращувала свої знання з італійської мови, вивчала музичну культуру Італії, слухала записи видатних італійських співаків, відвідувала концерти і оперні вистави, водночас намагаючись знайти роботу. В Італії умови працевлаштування співаків відрізняються від умов, існуючих в Україні. В сучасній Італії функціонують близько 50 оперних театрів, що значно більше в порівнянні з Україною, де їх сім. Театри працюють за контрактною системою. Тільки найбільші театри (в Римі, Мілані, Генуї, Неаполі,

Болоньї) мають постійний хор та оркестр. Труппа солістів збирається на визначену кількість вистав за сезон. Підхід до співаків такий – співак повинен займатись творчістю, а допомагає йому з пошуками роботи існуюча в Італії система агенцій. Співробітники агенцій знають виконавський рівень співака, його репертуар. До їх обов'язків входить підбір вакансій, своєчасне інформування про прослуховування (де, коли, на яких умовах, і на які ролі). Співак від суми гонорару сплачує агенції визначений в договорі відсоток (як правило, це 10 відсотків). Найбільш авторитетні агенції входять до Міжнародної Асоціації Арт-агенцій (ІАМА), яка підтримує та просуває талановитих молодих виконавців і сприяє міжнародній кар'єрі досвідчених артистів.

До Італії приїжджають вокалісти з всього світу навчатися співу та з метою працювати на італійських сценах. Кількість співаків велика, середній професійний рівень високий, тому існує гостра конкуренція. Щоб отримати контракт, іноземному співаку необхідно адаптуватись до італійських виконавських традицій, пов'язаних з професійною підготовкою голосу та трактуванням музичних творів. Надії необхідно було остаточно визначитись з типом голосу, вдосконалити вокально-технічні прийоми, значно поповнити репертуар творами італійських композиторів та оволодіти стилем, типовим для італійської манери виконання.

Професійна підготовка співаків до сцени в Італії здійснюється не тільки в спеціалізованих навчальних закладах – консерваторіях, академіях, школах вдосконалення при оперних театрах. Найбільш поширеною практикою є приватне навчання. Ситуацію, яка існує з навчанням в Італії, описував П. Лісиціан: "...бажаючих навчатись співу, корінних жителів і приїжджаючих іноземців стільки, що в одному Мілані більше двох тисяч приватно практикуючих маестро співу, тисяча вісімсот з яких сплачують офіційний податок та мають патент на викладацьку діяльність" [3, 115].

Звичайним для Італії є і те, що навчають співу не тільки викладачі та співаки, а також диригенти і концертмейстери, які мають великий досвід роботи в опері. Спрямованість роботи викладачів також різна – є педагоги, що спеціалізуються виключно на постановці голосу, інші працюють виключно над підготовкою репертуару.

Над голосом Н. Петренко-Матвійчук працювала з викладачем співу – маестро Анджело Бертаккі. Протягом півтора року, один раз на тиждень вона їздила на заняття у Модену. Його система навчання будувалась на головній основі – італійському диханні. Необхідно було цей спосіб дихання довести до звички. Співачка займалася по три-чотири години на день окремо вправами для дихання. Важливим було те, що маестро визначив голос Н. Петренко-Матвійчук як високе мецо-сопрано. Необхідно було перевчатися з лірико-колоратурного сопрано на мецо, фактично, навчатись заново, щоб виявити свою природу та відповідати стандартам італійської сцени. В Італії навчений співак повинен: "...співати вільно, красиво, круглим, польотним звуком, без напруження обличчя, діафрагми та всього корпусу, точно формуючи голосні та приголосні звуки, сприяючи близькому та яскравому звучанню. Кожен викладач вимагає виразності, кантилені і віртуозного володіння голосом від всіх співаків, починаючи від колоратурного сопрано і закінчуючи басом" [3, 116].

З вдосконаленням техніки виконання зростала впевненість в собі, як оперної співачки. Необхідно було заявити про себе. Більшість співаків на початковому етапі кар'єрного зросту намагаються брати участь у концертах, виконують другорядні ролі в оперних виставах та намагаються перемогти у конкурсах. Н. Петренко-Матвійчук бере участь у вокальних конкурсах, неодноразово стаючи їх лауреатом. У 2000 р. вона отримала першу премію на X міжнародному конкурсі "Riviera della Versilla" та третю премію на Міжнародному конкурсі оперних співаків "Rolando Nicolosi" (Італія). У 2001 році отримала першу премію на міжнародному конкурсі оперних співаків "Nino Carta" та третю премію на міжнародному конкурсі "Arezano 2001" (Італія) [1]. Вокально вона вже була готова до виконавської діяльності, але відчувала, що для роботи в італійській опері їй бракує акторського досвіду.

Однією з поширених форм вдосконалення майстерності вокалістів в Італії є майстер-класи видатних співаків. Н. Петренко-Матвійчук відвідала майстер-класи Каті Річареллі – відомої співачки з світовим ім'ям. З нею вона підготувала роль Мадлен в опері У. Джордано "Андре Шеньє" та успішно дебютувала на італійській сцені в театрі міста Лече. Після вдалого виступу Надія прослухалась на ту ж роль до театру в Бергамо і отримала контракт на 10 спектаклів. Н. Петренко-Матвійчук довелося бути готовою до умов підготовки оперних вистав в Італії, про які писав П. Лісициан: "...взагалі культура вокальної праці знаходиться в Італії на великій професійній висоті: від оперних співаків вимагається велика підготовча робота, на всіх без виключення загальних репетиціях вони співають обов'язково повним голосом, в дні вистави солісти розспівуються не менш ніж тридцять хвилин та обов'язково, не щадячи себе, проходять найнапруженіші місця партії, сміливо беруть кульмінаційні верхні ноти... в Італії це є нормою професійного життя всіх без виключення співаків" [3, 117].

Н. Петренко-Матвійчук підписує контракт з артистичною агенцією та спрямовує свою роботу на вивчення нових оперних партій, написаних для мецо-сопрано. Вона вчиться у маестро Джоаккіно Джитто, та у маестро Вальтера Копполи. При роботі над оперними партіями увага зверталась на засвоєння італійських традицій виконання, що пов'язані з технічними та стилістичними особливостями трактовки творів окремих композиторів. Уточнювалися темпи, нюанси, деталі створення образу, виправлялося італійське вимовляння.

З 2003 р. Н. Петренко-Матвійчук працює на сценах Італії. В Бассано дель Граппа на літньому фестивалі співачка виконувала роль Фенени в опері Дж. Верді "Набукко". З 2004 р. співачка співпрацює з Ломбардійськими театрами – виступає у містах Комо, Павії, Брешиї, Кремоні, Бергамо. Виконувала ролі Терези в "Сомнамбулі" В. Белліні, Дітти в "Джанні Скіккі" та Фруголи в "Табарро" Дж. Пуччіні, Сантуцці в "Сільській честі" П. Масканьї, місіс Ноллан в "Медіумі" Д. Менотті, Дами в "Макбеті", Джованни в "Ернані", Маддалени в "Ріголетто", Фенени в "Набукко" Дж. Верді, Гертруди в "Ромео і Джульєтті" Ш. Гуно, Мадлон в "Андре Шеньє" У. Джордано [1].

2005 року Н. Петренко-Матвійчук познайомилась з відомим імпресаріо Джорджіо Чебріаном, за пропозицією якого співала партію Амнерис в "Аїді" Дж. Верді у Римі та в Реджо Калабрії. Дж. Чебріан сприяв її виступу в партії

Куниці в першій опері Дж. Верді "Оберто", концертне виконання якої відбулось у м. Буссето в музеї Дж. Верді. На Мальті співачка виконувала роль Прецьєзілли в "Силі долі" Дж. Верді, партію мецо-сопрано в реквіємі Дж. Верді у Флоренції та Маддалени у "Ріголетто" у Кремоні, Павії, Бергамо, Комо [1].

Знайомство з режисером Джакомо Агості також сприяло творчому зростанню Н. Петренко-Матвійчук як співачки. Він запросив її брати участь у проекті концертного виконання опер у музеях Італії. Надія з успіхом виступила в музеї Піццолі в Мілані, де виконувала роль принцеси Буайон в опері Ф. Чілеа "Адріана Лекуврер". Після вдалого виступу її запросили на ту ж саму роль до Німеччини, в місто Нойштрелітц. Також в Німеччині, у м. Візмарі співачка брала участь у виконанні восьмої симфонії Г. Малера [1].

До 2006 р. відноситься виконання однієї з сольних партій у реквіємі В. Моцарта в театрі "Коммунале", ролі Емілії в "Отелло" Дж. Верді у містах Бальцано, Ровіго та Ріміні.

У 2008 р. в місті Масса Карара Н. Петренко-Матвійчук брала участь у фестивалі російської музики, де разом з дуєтом гітаристів К. Брага та Л. Бінда виконувала старовинні романси російських композиторів. В Пармі, в залі Н. Паганіні, вона співала романси М. Глінки, М. Римського-Корсакова, П. Чайковського, С. Рахманінова. В цьому ж році співачка виступила в ролі Маддалени в "Ріголетто", Амнеріс в "Аїді", та Прецьєзілли в "Силі долі" на Мальті [6].

Після виступів до Надії стали звертатись молоді вокалісти за порадами та з бажанням у неї вчитися, тож з 2008 р. вона почала серйозно займатись педагогічною діяльністю, поєднуючи її з виконавською. Серед її учнів – Беатріче Греджіо, Діана Грізелла, Алессандра Каруччі, Сільвано Бенетті, Діана Трівеллліто, Клаудія Галанті, Тсакане Масвангані (Італія), Олеся Чупринова, Олеся Яппарова (Росія), Наталія Гренюк, Оксана Кульбачна (Україна). Протягом двох років у Надії навчалась Інга Лиза Лер, яка зараз входить у десятку кращих співачок Німеччини. У 2012 р. одна з учениць Н. Петренко-Матвійчук, Аліче Квінтавалла, вступила до Академії удосконалення оперних співаків при театрі "Ла Скала" [1].

Н. Петренко-Матвійчук виконувала ролі Маддалени в "Ріголетто", Зіти в "Джанні Скіккі" та Клотільди в "Нормі" (2009), співала сольні партії для мецо-сопрано у восьмій симфонії Г. Малера у Візмарі (Німеччина), у п'ятій месі Ф. Шуберта в Кремоні та виконувала ролі Амнеріс в "Аїді" і Терези в "Сомнамбулі" (2010); у 2011 р. Надія виконувала ролі Мерседес в "Кармен" Ж. Бізе та Гертруди в "Ромео та Джульєтті" Ш. Гуно [4]. Наступного 2012 року Н. Петренко-Матвійчук поповнила свій репертуар партією Джіованни в "Ернані".

Значну увагу співачка приділяє концертному виконанню духовної музики, яка є популярною в Італії (*la musica sacra*). В її репертуарі з'явилися сольні партії для мецо-сопрано в месях, реквіємах А. Вівальді, Дж. Перголезі, Й. Гайдна, В. Моцарта, Дж. Россіні, Дж. Верді, А. Дворжака. Вона плідно співпрацює з хоровими колективами "Поліфоніко", та "Понкьєллі вертова" [5]. Не втіленою залишається мрія співачки – виконати партію Азучени в опері "Трубадур" Дж. Верді та мами Федерико в опері "Арлезіана" Ф. Чілеа.

Н. Петренко-Матвійчук не втрачає зв'язку з батьківщиною. У 2010 році в Києві в Національному будинку органної та камерної музики відбувся її кон-

церт, в якому прозвучали твори В. Белліні, Дж. Верді, Дж. Каччіні, Л. Люцці, П. Масканьї, Ф. Шуберта. Минулого 2013 року Надія відвідала Львів та Київ. За її домовленістю з італійським Інститутом культури при посольстві Італії в Україні, одна з її учениць – Беатріче Греджіо, виконала партію Аїди в опері Дж. Верді у Львівській Національній опері. Ця вистава відбулась під час святкування 200-річчя з дня народження композитора на фестивалі "Ave Verdi".

Отже, італійський період життя Н. Петренко-Матвійчук характеризується активністю, професійною різнобічністю реалізації у вокально-виконавській, педагогічній, організаторській діяльності. Поширилась географія її творчих контактів як співачки та викладача; у суспільному міжнародному українсько-італійському творчому проекті проявилися організаторські здібності. За відносно невеличкий проміжок часу Н. Петренко-Матвійчук вивчила італійську мову, перевчилася з сопрано на мецо-сопрано, вдосконалила свою вокальну майстерність до рівня вимог італійської сцени. Вона значно збагатила репертуар переважно оперними партіями італійських композиторів та змогла реалізувати себе не тільки як камерна, але і як оперна співачка.

Література

1. Бойко І. Інтерв'ю з Н. Петренко-Матвійчук (архів автора).
2. Гнидь Б. Історія вокального мистецтва : підручник для вищих музичних навчальних закладів / Б. П. Гнидь. – К. : НМАУ, 1997. – 318 с.
3. Яковенко С. Павел Герасимович Лисициан : уроки одной жизни / С. Б. Яковенко. – М. : Музыка, 1989. – 143 с.
4. Codazzi R. I mille colori delle voci // La provincia, Cremona. – 2011. – 5 agosto.
5. Codazzi R. Il Polifonico esalta Haydn // La provincia, Cremona. – 2013. – 20 marza.
6. Milesi L. Il giro del mondo per voce e chitarre // La provincia, Cremona. – 2008. – 19 agosto.

References

1. Boiko I. Snterview with N. Petrenko-Matviychuk (the author's personal archive) [in Ukrainian].
2. Hnid B. P. (1997). The History of Vocal Art : course book for higher musical schools. Kyiv : National Musical Academy of Ukraine [in Ukrainian].
3. Yakovenko S. B. (1989). Pavel Gerasimovich Lisitsian : lessons of one life. Moscow : Muzyka [in Russian].
4. Codazzi R. I mille colori delle voci // La provincia, Cremona. – 2011. – 5 agosto.
5. Codazzi R. Il Polifonico esalta Haydn // La provincia, Cremona. – 2013. – 20 marza.
6. Milesi L. Il giro del mondo per voce e chitarre // La provincia, Cremona. – 2008. – 19 agosto.